

چکیده:

باغ شاه بهشهر، یکی از باغ‌هایی است که در دوره صفوی و همزمان با پایهریزی شهر اشرف‌البلاد (بهشهر کنونی)، به عنوان دیوانخانه و محلی برای به حضور پذیرفتن و پذیرایی از سفرا و مهمان‌های دربار، ساخته شد. در شهر اشرف‌البلاد که در زمان شاه عباس در محل یک روستای مسکون برپا شد، علاوه بر باغ شاه، چندین باغ دیگر از جمله باغ چشمه عمارت، باغ تپه، باغ شمال، باغ خلوت و ... ساخته شدند که امروزه تقریباً از آن‌ها اثری باقی نمانده است.

باغ شاه، در طول تاریخ زندگی خود دچار تغییرات و تحولات بسیار شده و آنچه اکنون از آن مشاهده می‌شود، بیشتر شبیه به یک پارک امروزی است تا یک باغ ایرانی؛ تنها نظم هندسی موجود در باغ و نظام کاشت درختان کهنسال باغ و گردش آب موجود و دیواره مستحکم و برج و باروهای قدیمی آن که تا به امروز باقی‌مانده‌اند، تصویر کلی باغ‌های ایرانی را به ذهن یادآوری می‌کنند. این در صورتی است که عدم دقت در نگهداری اینگونه باغ‌ها می‌تواند موجب نتایج نامطلوبی مانند ایجاد درک نادرست از فضا سازی در هنر باغ سازی دوره صفوی شود و به مرور این تصور غلط، چهره حقیقی و اصیل آن‌ها را مخدوش سازد. از طرفی با بی‌توجهی به این باغ و باغ‌های دیگر مشابه آن و معرفی آن‌ها به عنوان پارک، مدارک موجود به عنوان اسناد پیشینه تاریخی شهر به مرور از میان رفته و این خسارتی است که جبران آن ناممکن است.

با بازشناسی خط و خطوط اصیل باقی‌مانده و بازگرداندن باغ به چهره واقعی آن، علاوه بر کمک به حفظ شناسنامه تاریخی شهرستان بهشهر، تلاشی در جهت بازخوانی گوشه‌ای از فرهنگ و هنر این مرز و بوم صورت گرفته است که می‌تواند بازگوکننده ویژگی‌های هنر زمان خود باشد. بنابراین شناخت صحیح و کامل باغ شاه بهشهر، از طریق مطالعه دقیق اسناد و مدارک تاریخی از قبیل سفرنامه‌ها، کتاب‌ها و عکس‌های تاریخی و مدارکی از این قبیل و همچنین مطالعه و بررسی وضع موجود باغ از طریق مطالعه طرح‌ها و برنامه‌های شهری تهیه شده و انجام کارهای میدانی مانند شناخت بقایای اصیل باغ، الحاقات، تغییرات و تخریب‌ها، تهیه عکس‌ها و به روز نمودن نقشه‌های موجود، در برنامه کارهای این پایان نامه قرار گرفت. پس از بررسی و تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع‌آوری شده، سیمای باغ در دوره‌های مختلف و تفاوت آن‌ها نسبت به هم شناسایی شد و به این ترتیب، الحاقات ناسازگار و تغییرات ناهماهنگ صورت گرفته در باغ و صورت اصیل و صحیح آن‌ها رخ نمود. به عنوان مثال، دوره‌های مختلف ساخت کوشک باغ و آخرین تغییرات آن که مربوط به دوره پهلوی بود و تغییرات صورت گرفته در کفسازی باغ، نظام کاشت گیاهان و گردش آب باغ و تغییراتی از این دست، شناسایی شد. بعد از شناسایی آسیب‌های وارد شده به باغ و علل آن‌ها، بر اساس قوانین مرمتی موجود برای مرمت باغ‌ها و بناهای تاریخی، طرح مرمت باغ تهیه شد؛ به این ترتیب که پس از صورت دادن اقدامات حفاظتی و انجام کارهای لازم برای تکمیل مطالعات، برداشتن الحاقات و بازسازی برخی تخریب‌ها پیشنهاد شد و پس از آن، برای تخریب‌هایی که اسناد کافی برای چگونگی آن‌ها پیش از تخریب در دست نبود، نوسازی با چهره‌ای کاملاً امروزی پیشنهاد شد. در مرحله بعد، پس از مشاهده طرح‌های بالادست و در نظر گرفتن پیشنهادها موجود برای کاربری جدید، طرحی برای تغییرات مربوط به سازگار کردن باغ با کاربری جدید و همچنین راه‌کارهایی برای نگهداری باغ پس از اتمام طرح مرمت پیشنهاد گردید.

کلید واژه‌ها: باغ سازی صفوی، باغ شاه بهشهر، اشرف البلاد، مرمت و احیاء باغ های تاریخی